

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Kriterijai: apie dvasių skyrimą

2013-02-15

ŽURNALAS: NAUJASIS ŽIDINYS-AIDAI

TEMA: Teologija

AUTORIUS: Hans Urs von Balthasar

DATA: 2013-02

Kriterijai: apie dvasių skyrimą

Hans Urs von Balthasar

Hans urs von Balthasar (1905–1988) – šveicaras, iškilusis katalikų teologas, sukūręs vieną originaliausių XX a. teologinių sistemų (apie ją plačiau žr. *NŽ*, 1991, Nr. 7; *NŽ-A*, 1992, Nr. 7-8; tekstai prieinami www.nzidiny.lt). Skelbiamą tekstą, publikuotą kaip pirmoji iš dešimties esė nedidelėje knygelėje *Klarstellungen: Zur Prüfung der Geister* (Johannes Verlag, 1971), iš vokiečių kalbos vertė *Antanas Gailius*.

Drumstybę galima nuskaidrinti tik skyrimu. Tačiau ten, kur reikia skirti iki paties galo, kur kalbame apie žmogaus būtį ir nebūtį Dievo akivaizdoje, – kas įstengs ten atskirti, nebent tvirtų Šventojoje Dvasioje? Ši Dvasia yra žvarbus, čaižantis vėjas, nuo kurio mums gali pradėti ir dantys barškėti. Tačiau ir svilinti ugnis, kuri, jei tik ant žmogaus nusileistų, ne vienam išdegintų smegenis. Ir kas būtų toks išžūlus, kad imtųsi tvirtinti turįs Dvasią? Frontai jos nepajėgia nusisamdyti, ji šluoja ištarmes ir prieštaras. Tradicijos atstovai gali būti perdžiūvę bedvasiai; pažangos atstovai gali žygiuoti į tuštumą. Jokia partija negali pasigauti ir pasisavinti dangiškojo balandžio. Šis balandis čia atskrenda, čia vėl nuskrenda. Nusileidžia žemiau, bet nenutopia. „Dvasios audra siaučia, kur tinkama.“ Vadinasi – dieviškoji savivalė anapus mūsų sumaišties kupinų, atkaklių grumtynių dėl tikėjimo, Bažnyčios, krikščioniškosios egzistencijos? Argi mūsų desperacija jai nerūpi? Bet kaip gi ji tada būtų toji Dvasia, kuri su „neišsakoma aimana“ išsiveržia iš mūsų širdies gilybių? Ir jeigu ji perveria mus „aštriau už bet kurią dviašmenį kalaviją“, iki „atskiria vieną nuo kito sielą ir dvasią, sąnarius ir čiulpus“, – tai ar ji tada tikrai yra skerdikas, o ne patyręs chirurgas, kuriam valia taip giliai pjauti tik todėl, kad jis pjauna atsakingai ir išmaniai? Ar mes esame tik jos objektai, ar ji mums visai neperteikia savo meno? „Gavome... iš Dievo einančią Dvasią“, – bent jau tvirtina Paulius, toliau kalbėdamas: „Juslinis žmogus nepriima to, kas ateina iš Dievo Dvasios. Jis tai laiko kvailyste ir nepajėgia suprasti, kad tuos dalykus reikia vertinti dvasia. Dvasinis žmogus gali spręsti apie viską, bet niekas negali spręsti apie jį. Kas gi yra suvokęs Viešpaties mintį, kad galėtų jį pamokyti? O

mes turime Kristaus išmonę“. Skambūs žodžiai, aukštos pretenzijos. Tačiau tai, kas čia regisi pretenzija, Evangelijoje pasakyta kaip raginimas: gebėti skaityti ženklus, skirti dvasias. „Kristaus dvasia“ – štai vienas požymių, per kuriuos būtų įmanu pastverti šią laisvai dvelkiančią, nesuvaldomą Dasią. Čia darosi apčiuopiami kriterijai nustatyti, ar viršum kurio nors žmogaus sklando Dvasia, leidžianti jam atskleisti tai, kas neatskleista.

Jeigu Dvasia nusileido ant Jėzaus, kai jis nusižemino, priimdamas nusidėjėlių krikštą Jordano upėje, vadinasi, šio balandžio negalima pastverti, pasigraibius ranka sau viršum galvos. Ne mes stveriam Dvasią, bet Dvasia stveria mus. Ir nusileidžia ji ten, kur randa erdvę, pasirengimą priimti, gebėjimą klausytis, leisti jai veikti. Juo mažiau pasipriešinimo dėl išankstinių nuomonių, gatavų sistemų, kategorinių principų, galutinių planų ji sutinka, juo aiškiau gali reikštis, juo skaidriau skirti. Šitaip ji jau perduoda mums šiek tiek savųjų skyrimo galių, mums darosi prieinami jos kriterijai. Suminėti galima keturis jų, tačiau jie tėra vien skirtingos pusės to paties dalyko – Dvasios, kuri pati iš savęs kaip ugnis, audra ir kalavijas daro savuosius skyrimus. Per „kritinio proto“ nusižeminimą ji pakelia mūsų dvasią į tas aukštybes, kur pati kaip visumos Viešpats vertina paskiras dalis.

I

„Kas iš savęs kalba, ieško savo garbės. O kuriam rūpi jo Siuntėjo šlovė, tas tiesakalbis, ir nėra jame neteisybės“ (*Jn 7, 18*). Alternatyva, nepakenčianti jokios tarpinės padėties, taigi griežtas kriterijus. Krikščionys, nuo krikšto turį Dvasios kalbos nuojautą, ir net nekrikščionys, dalykiškai nusimaną, kas yra užduoties vykdymas, gali šiuo kriterijum pasiremti. Jie dažnai jau ir yra pasiryžę juo remtis, bet paskui kita dvasia pažeria jiems į akis saują pelenų, ir jie ima nebematyti akivaizdžiausių dalykų. Koks nors vardas, kokia nors viešuma, kokia nors modernybė užtveria kelią, užstodama šį tokį paprastą reginį. Imk pamokslininką, imk teologijos profesorių: argi taip sunku atskirti, ar jis ieško savo, ar Siuntėjo garbės? Juk puikybę, ieškančią savo pačios garbės, galima užuosti: kaip žinia, ji dvokia. Negi mūsų šiuolaikinė uoslė būtų jau taip galutinai atbukusi, kad nebebūtumėm jautrūs šiam visų įkyriausiam kvapui? Žmogaus dvasią galima pakreipti dviem kryptimis. Vienoje ji, pasirengusi padėti, nesavanaudiškai leidžiasi naudojama, stoja į gretą, mėgindama vienoje menkoje vietoje pajudinti didžiąją visuotinybės naštą. O kitoje, apsimesdama padedanti, ji siekia dominuoti; balsas darosi valdingas; kalba – magiška; gestas – primygtinis, o mintis – patraukianti. Iš traukimo visais pavidalais – nuo patraukimo iki sutraukymo – atpažįstama ši dvasia. Skiauterė pučiasi. Liaudiškumo banga aukštai kyla. Auditorija (patraukta) ploja. Pagaliau šioks toks judėjimas! Amžinas teologų trepsėjimas vietoje įkyrėjęs, gali užuosti gaivų rytmečio orą ir ateitį. Jeigu patrauktieji pasijunta traukiami dar toliau, nei kalbėtojas numatė, jam visados bus laiko pasitraukti: „To aš nenorėjau“. Tačiau traukiamasis yra pralaimėjimas; viską lemia pradžia. Mąstymo stilius. Jo smogiamoji galia. Esama triuškinamų įrodymų, pribloškiamų argumentų, kiaurai veriančių įžvalgų, pramušinėjamos užtvaros ir už tai pelnomos pritrenkiančios antraštės. Koks paskiras žodis, išplėstas iš Evangelijos, koks paskiras reikalavimas, išluptas iš krikščioniškos egzistencijos, paverčiami gerai nukaldintu lozungu ir nešami pačiame priekyje lyg nukirsta galva ant iškeltos ieties. Tai, kas iš esmės yra tylu, gali būti pakylėta iki tokio garso, kad esmės nebeįmanoma atpažinti. Neįtikėtina, kad tas pats žodis, pakuždetas ar išrėktas, gali reikšti gryną priešingybę. Šventoji Dvasia

visados yra susijusi ir su atmosfera. Tiesa „tvyro ore“. Klimatas viską lemia – taip pat ir teologijoje bei skelbime, viską lemia tai, kaip krikščionys gyvena savo tikėjimą. „Mylimieji, ne kiekviena dvasia tikėkite, bet išstirkite dvasias, ar jos iš Dievo, nes pasaulyje pasklido daug netikrų pranašų“ (1 Jn 4, 1).

II

Negi žmogiškasis pažinimas būtų toks, kad mes, ką nors aptikę, susiejame tai su jau žinomais dalykais, tai, kas nauja, kas regisi unikalumu, išspraudžiame į iš anksto parengtas kategorijas? Tuomet randasi toks mąstymo modelis: „Kristus yra ne kas kita kaip...“ Gyvybė yra ne kas kita kaip sudėtinga cheminių elementų kombinacija. Mąstymas yra ne kas kita kaip įgūdis tam tikru būdu reaguoti į juslinius fenomenus. Moralė yra ne kas kita kaip biologinė elgsena, todėl ji vitališkai stiprių individų yra vienokia, o silpnų – kitokia. (Vadinamasis) blogis yra ne kas kita kaip biologinės selekcijos nulemtas reagavimo būdas. Valstybė yra ne kas kita kaip individualių egoizmų sudarytos sutarties produktas, nes tie egoizmai, palikti patys vieni tvirti, toliau tęstų visų karą prieš visus ir taip patys susinaikintų. Meno kūrinys yra ne kas kita kaip socialinių santykių simptomas; formų ir stilių kaitą lemia šių santykių pokyčiai, taigi taip juos ir dera vertinti. Krikščionybė yra ne kas kita kaip viena pasaulinių religijų, tiksliau: viena iš „apreiškimo“ ir „išganymo“ religijų, ji priskirtina teistiniam tipui, o jos ypatybės paaiškinamos kultūrinių ir religinių santykių konsteliacija, susiklosčiusia jos radimosi laikais. Eschatologinės pretenzijos yra ne kas kita kaip ypatinga ikikrikščioniškame ir pokrikščioniškame judaizme visuotinai paplitusių mesijinių bei apokaliptinių sąjūdžių ir pretenzijų atmaina. Pauliškoji religija yra ne kas kita kaip keista ir įnoringa judaizmo ir helénizmo mąstysenų kombinacija, kai, susidūrus judaizmui su helénizmu, ir radosi šis fantastiškai kerimas darinys. Bažnyčios istorija yra ne kas kita kaip įprasta istorija įvairių nesusipratimų ir iškraipymų, susijusių su iš pradžių didžiai sumanytu, jaudinamu, tačiau liaudies masėms nepritaikomu idealu, kuris pagal žinomus psichologijos (ypač kunigų klasės valdžios psichologijos) dėsnius turėjo būti šiek tiek pakeistas, idant galėtų būti perduodamas ir darytų raminamą poveikį (opiumas) susvetimėjusiai žmonijai.

Ir dar iš arčiau: Bažnyčia yra ne kas kita kaip sociologinis darinys, kurį todėl galima ir privalu sociologiniais metodais išvairuoti iš dabarties akligatvių. Pribloškiamos krikščionio situacijos dabarties pasaulio akivaizdoje yra ne kas kita kaip užstrigimai, kurie turėtų būti sprendžiami išmėgintais gelmių psichologijos metodais, mat šie metodai gali išvaduoti krikščionį iš jo nemalonios izoliacijos ir perkeisti jį į pasauliui prielankų, naudingą visuomenės narį. Sakramentai yra ne kas kita kaip mitinės pasaulio sampratos atgyvenos, kurias drauge su kai kuriais kitais dalykais, pavyzdžiui, malda, atgailos pratybomis, maldingomis kelionėmis ir t. t., kaip maginius likučius privalu pašalinti iš krikščioniškųjų bendruomenių. Kunigas yra ne kas kita kaip funkcionierius, kuriam grupė paveda atitinkamas užduotis ir suteikia atitinkamus įgaliojimus. Popiežius yra ne kas kitas kaip visuotinio Bažnyčios susirinkimo pirmininkas, kurį geriausia būtų rinkti apibrėžtai kadencijai. Ir taip toliau, *ad libitum in saecula*.

Stengiamasi pasislėpti, pradingti didžiojoje visuotinybėje. Tiems, kurie mąsto pagal principą „Ne kas kita kaip...“, tai, kas unikalumu, kitoniška, prie nieko nepriderinama, išvis neegzistuoja. Kas prasikiša, tas per galvą patrumpinama. Jeigu Jėzus buvo

žmogus, tai kodėl turėjo būti daugiau nei žmogus? Jeigu jis atėjo į pasaulį, tai kodėl ne normaliu vyro ir moters lytinių santykių keliu? Jeigu jau turėjo pranašo gabumą, tai kodėl nesileidžia išspraudžiamas į bendrąją pranašautojų kategoriją, žinomą iš religijų istorijos? Ir jeigu jau Bažnyčia taip geidžia vadintis jo vardu, tai kodėl ji turėtų būti šis tas daugiau nei draugija, susibūrusi jo dvasioje ir jam atminti, o galbūt dar ir pasiryžusi įgyvendinti jo skelbtąją Dievo karalystės idėją?

Čia apčiuopiame antrąjį dvasių skyrimo kriterijų: esama banalizavimo dvasios, kuri tol nenurimsta, kol to, kas nepaprasta, kas man iš pradžių nepriklauso, ką turiu gauti dovanų, nesunivelioja ir nepaverčia įprastybe, visados priklausiusia bendrybei (juk „banalybė“ kaip tik ir reiškia: tai, ką bendruomenė valdo kaip bendrą nuosavybę, almeną). Pasaulyje esama santykinai unikalių dalykų; žmonės, pavyzdžiui, kaip subjektai yra vienodos struktūros, tačiau kaip asmenys jie nesukeičiami. O krikščioniui esama absoliučiai unikalių dalykų: toks dalykas jiems yra Jėzaus Kristaus gyvenimas ir įvykis, taip pat visa, kas tik iš jo kyla, jį liudija ir reprezentuoja – ir per tarnystę, ir egzistenciškai. Čia dvasios skiriasi. „Iš to pažinsite Dievo dvasią: kiekviena dvasia, kuri išpažįsta Jėzų Kristų kūne atėjus, yra iš Dievo, ir kiekviena dvasia, kuri Jėzaus neišpažįsta, nėra iš Dievo“ (1 Jn 4, 2).

III

Mūsų vardijami kriterijai netiesiogiai vienas su kitu susiję; kitaip ir negali būti, jei vienatinė Šventoji Dvasia deda po savo veikalais visiems įskaitomą parašą. Tik variacija, ne kas kita, yra „sėkmės“ principas. Vaismedžiai egzistuoja tam, kad neštų vaisių, jie skiepijami, tręšiami, purškiami, su visokeriopa išmone puoselėjami, kad tik neštų kuo daugiau ir kuo geresnių vaisių. Visos technikos prasmė tik tokia: daugiau sėkmės, sunaudojant mažiau laiko ir jėgų. Gera mokykla laikoma ta, kurioje mokiniai per trumpiausią laiką gauna geriausią išsilavinimą. Gera darbo vieta – tokia, kur nepernelyg varginantis darbas geriausiai apmokamas. Pažanga yra produktyvumo didinimas, kuo geresnis esamų jėgų išnaudojimas ir naujų jėgų pritraukimas. Nereikalingo švaistymo ir tuščios eigos erdvė turi būti vis labiau siaurinama. Viskas turi apsimokėti. Televizijoje turėti priešais save milijoną apsimoka tikrai labiau, nei pamokslauti pustuštėje bažnyčioje varguolių bendruomenei. „Tešviečia jūsų šviesa žmonių akivaizdoje.“

Niekas nesakys, kad bet kuri sėkmė yra šėtono reikalas. Kaip ką tik matėme, esama ir apie ją kalbančių Biblijos žodžių. Ten, kur sėkmės nesulaukiama, galima „nusipurtyti dulkes nuo kojų“ ir mėginti kitoje vietoje. Tačiau pirmiausia esama vaisingų ir nevaisingų dalykų. Nevaisingam medžiui duodami dar vieneri metai; jeigu jis ir tada neves vaisių, bus nukirstas. Nevaisingos vynmedžio šakelės bus nugenėtos ir įmestos į ugnį, o vaisingosios apvalytos, idant duotų dar daugiau vaisių. Tarnai turi rūpintis, kad viešpaties pinigai jų darbu padvigubėtų ar bent atneštų palūkanų. Kita vertus, šis tikinčiųjų vaisingumas yra visai kas kita nei žemiška sėkmė. Tokios sėkmės niekur nežadama, priešingai: „Mokinys nėra aukštesnis už savo mokytoją, nei tarnas už šeimininką. Pakanka, jei mokinys prilygsta mokytojui ir tarnas šeimininkui. Tad jei šeimos galvą jie praminė Belzebulu, tai ką kalbėti apie namiškius!“ (Mt 10, 24). Jėzus gyveno nesėkmingai ir jo tikrai neginė sėkmės dvasia, kitaip jis būtų elgęsis protingiau. „Sėkmė, – sako Martinas Buberis, – nėra vienas iš Dievo vardų.“ Pati krikščionybės esmė netgi yra ta, kad kaip tik pasaulietinė nesėkmė, bankrotas ant

kryžiaus, buvo krikščioniškojo vaisingumo viršūnė. Naujo, pasaulietiniu požiūriu nesuvokiamo, jokion sėkmės sąskaiton neįrašomo vaisingumo principas yra bet kokių savo planų atsisakymas ir pasidavimas neperprantamai Tėvo valiai, klusnumas pačioje dvasios nakties tamsybėje, leidimasis būti vedamam ten, „kur tu nenori eiti“, kviečių grūdo nugrimzdimas į žemę. „Už dyka“, „veltui“, „tuščiai“ – šis laipsniavimas ir krikščionišku požiūriu kinta nuo šviesos ligi tamsos, nuo betikslės žaismės ligi pasimetimo, tačiau principas visados yra tas pats: savo tikslų įveikimas, visų asmeninių ketinimų atsižadėjimas ir jų patikėjimas Dievo valiai; toks yra krikščioniškas vaisingumas, stojantis į gretą su nukryžiuotojo Kristaus vaisingumu: „Be manęs jūs nieko negalite“, o tai, ką galite, jeigu tik esti tikra, visada bus paženklinta mano žemiškųjų tuščių pastangų ženklai. Ši mastelį šiandien galime ramiai taikyti didingoms socialinėms ir politinėms krikščionių Bažnyčių programoms. Taip pat ir elgsenai paskirų asmenų – pasauliečių, kunigų, teologų, – kuriems Dievas yra „sėkmė“, šio pasaulio Dievas, apakinęs jų širdis. Pavyzdžiui, daug vienuolių, kontempliatyvių vienuolių, šiandien vaisingumą keičia į sėkmę. O daugelyje teologijos paskaitų tiesa matuojama ir dėstoma, vadovaujantis tuo, kas patinka „niežtinčioms ausims“ (o tas greitai kinta). Dažniausiai tai, kas patinka, yra lengvabūvis. Taip mes nuo trečiojo kriterijaus pereiname prie ketvirtąjo.

IV

Dvasia, ar tai kas ja laikoma – ideologija, pamėklė, – yra lengva, besvorė. Kūnas yra sunkus. Tačiau žodis tapo kūnu ir todėl pasidarė sunkus. Tatai čia suprastina kaip palyginimas: krikščionybė turi nebepranokstamą sunkį, tikrovės laipsnį, rimtybę. Jeigu ją būtų galima suvesti į peržvelgiamą sistemą, ji būtų nebe tokia sunki, galėtume atsikvėpti, būtume su ja kažkaip susidoroję. Tuomet žmogus būtų perpratęs Dievą, būtų redukavęs jį iki suprantamumo. Visai paprastai kalbant: jis būtų pažinęs ir išvelgęs Dievo meilę, kuri ėmėsi nesuvokiamo žygio būti klusni ligi kryžiaus ir nužengimo į pragarus. „Absolūtus pažinimas“ būtų prisijaukinęs meilės paslaptį. Du žodžiai perspėja mus vengti tokio meilės pasilengvinimo, paverčiant ją pažinimu: „Pažinimas išpučia, užtat meilė ugdo“ (1 Kor 8, 1). Bet kad žinotume, jog mūsiškis Dievo pažinimas nėra menkinamas, privalome „pažinti Kristaus meilę, kuri pranoksta bet kokį žinojimą, kad būtume pripildyti visos Dievo pilnybės“ (Ef 3, 19). Dievo meilės pilnybė mums pasirodo per Kristaus įvykį su eschatologiniu svoriu. Neįmanoma kuria nors kryptimi išmąstyti ką nors, kas būtų svariau, turiningiau, kas mus labiau pripildytų. Dievo ir pasaulio atsiskyrimas ir susivienijimas įvyksta tobulai. Dievo malonė ir žmogaus laisvė dera tobulai. Dievui tenka visa garbė, kuri privaloma Absolūtui, o žmogaus orumas nėra truputėlio nepažeidžiamas. Kristaus asmenyje Dievo ir artimo meilė pasiekia tobulą vienybę, nes jis pats (per savo meilę Tėvui) yra tobula Tėvo meilės mums išraiška ir aukojasi už mus visus – iki pat mūsų pragariškų pasimetimų. Tos „krikščionybės paslaptys“, kurios dar telkiasi aplink šią centrinę figūrą – Dievo Trejybė (iki pat ištempimo ant kryžiaus), arba Prisikėlimas kaip viso, iš kūno ir sielos susidedančio, žmogaus teigimas Dieve (ir asmeniniu, ir pasaulio istorijos bei socialiniu atžvilgiu), arba Eucharistija jos būtina išsikūnijimo reikalaujančia, realistine samprata, arba net gimimas iš Mergelės (kurio teologinio teisingumo čia neketinu demonstruoti), arba Bažnyčia kaip realus Kristaus kūnas ir „sužieduotinė“ – visa tai ir dar kai kas daugiau yra veiklaus Dievo pasiaukojimo pasauliui eschatologinio svorio dalis. Čia prasideda ketvirtasis kriterijus: dvasia, kuri apmąstydamą, versdamą, etimologizuodamą ir pritaikydama krikščioniškojo Apreiškimo turinį, mėgina

palengvinti tai, kas sunku, kuri praskiedžia substanciją, išmeta ją per bortą kaip balastą, šitaip mėgindama skrajau išplaukti į ateitį ar tiesiog geriau „pasirodyti“: tokia dvasia yra ne iš Dievo.

Niekas neneigia, kad krikščioniškajai dogmatikai ir katechetikai reikia apsivalyti nuo susikaupusio šlamšto; priešingai, jų grindys nuklotos visokiausiom nenaudingom sankauptom, užimančiom vietą ir niekam nebegalėsiančiom praversti. Tačiau kas čia daro atranką? Tokią teisę turi tik tas, kuris patyrė absoliutų pirminio Apreiškimo sunkį. Tas, kuris norėtų apvalyti nuo apnašų net Bibliją, turi būti sukaupęs dar daugiau šio sunkio patirties, kad imtųsi tokio darbo, kitaip jis nejučiomis išmes per bortą dalykus, kurie yra nedalomos (nors ir įvairiais pavidalais pasirodančios) substancijos dalis. Tačiau vos ši substancija nebetenka savo eschatologinio sunkio, vos ji koku nors požiūriu palengvinama, ji darosi prilyginama kitiems istorijos faktams ir idėjoms, pasaulėžiūroms ir religijoms, ji tampa bet kuo, medžiaga, kuria prekiaujama pasaulio prekių turguje, kaip jau dažnai esti praktikuojama šiuolaikinėse tikybės pamokose. Tai juk ir visai logiška. Makleris paskleidžia priešais jaunuomenę visą savo prekių šūsnį: štai, prašom, budizmas, labai senas, nesuplėšomas audinys, gal nelabai tinkamas dėvėti drauge su Teilhardu de Chardinu; o gal domitės islamu, jis rekomenduotinas todėl, kad yra labai paprasta biblinės ir bendrosios žmonių religijos sintezė, gali būti, kad netrukus vėl bus madingas... Taip viskas klostysis, kai skelbėjas nebežino, koks yra Kristaus įvykio svoris. Šis neišmanymas neleidžia mokiniams ar kitiems klausytojams apskritai išvysti skiriamųjų krikščionybės bruožų, tie bruožai liks šiai kartai užversti žemėmis. Deinkarnacijos, Anti-Kristaus dvasia laimėjo lengvą pergalę, pasitelkdama pačios lengvybės dvasią. Galų gale darosi aišku, kad iš krikščionybės organizmo negalima išlupti jokios esminės dalies, jei nenorime, kad visuma sugriūtų, tiesiogine prasme virsdama „beesmybe“. Čia viskas visiškai kitaip nei kokios nors kitos religijos ar pasaulėžiūros atveju. Platonizmas, pavyzdžiui, turi daugybę aspektų; jei turėtume dviem ar trim dialogais mažiau, tai mums, tiesa, trūktų tam tikrų žaismės formų, tačiau apybraižos būtų išvelgiamos. Iš krikščioniškosios sintezės pašalinus Prisikėlimą, Kryžiaus kančią „už mus“ ar teiginį, kad Jėzus buvo Dievo Sūnus, nebelieka nieko, nebent nesusipratimas, kurį dar galima mėginti aplipdyti istorinės kritikos pleistriukais, atsisakant atidesnės išvalgos arba pasiduodant tam tikram religiniam sentimentalumui ar tradicionalizmui. Ir ekumeninė pavidalų įvairovė nesikerta su esmės ir beesmybės, pavidalo ar beformybės „arba-arba“. Tas, kuris degradoja Jėzų iki „pranašo“ ar „pasaulio išminčiaus“, ginčija pamatinį Evangelijos teiginį ir tada arba pats sukčiauja, arba pateikia Evangelijos autorių (o galbūt ir jos pagrindinį veikėją) kaip klastotoją.

Kai kas šiandien Bažnyčioje reikalauja materialiai išvelgiamų ribų: čia – tikėjimas, ten – netikėjimas. Nesileiskim svarstyti, kiek tokios ribos mums galėtų padėti (pasak Augustino, esama daugybės, kurie regisi esą viduje, bet yra lauke, ir atvirkščiai); tikra tik tai, kad tos ribos nebūtų mums lemiama pagalba. Tai būtų pernelyg lengva – ir ką tik aptartąja prasme: tokios ribos neturėtų to lemiamo sunkio, kurį turi apsisprendimas už ar prieš tikėjimą. Sunkiau ir sykiu aiškiau išvelgiamos yra abi priešingos dvasios, kurios tačiau atpažįstamos tik „iš jų vaisių“ arba, jei norite, iš *krypčių*, kuriomis jos dvelkia, kuriomis jos mus stumia. Turime susivilgyti pirštą ir pakelti jį į vėją, kad sužinotume, „iš kur ir į kur jis pučia“. Turime, kitais žodžiais tariant, tvirti Dvasioje. Turime savo dvasioje palikti vietas Šventajai Dvasiai, kuri nesiduoda mūsų grėžiojama ten, kur mums norisi, bet pati grėžia mus ten, kur jai

norisi. Taip gręžiami, mes galime imtis dvasių skyrimo.